

A ROMÁNIAI SZÖVETKEZETI TÖRVÉNY ÉS AZ EURÓPAI UNIÓS GYAKORLAT

SIMON SÁNDOR

1. A 2005. ÉVI 1. SZÁMÚ TÖRVÉNY MEGALKOTÁSÁNAK ELŐZMÉNYEI

A román állam a szövetkezetek működését – a gazdasági és társadalmi élet többi meghatározó eleméhez hasonlóan – arra nagy figyelmet fordítva szabályozza. Talán azért is annyira nagy a jelentősége, mert a szövetkezeti szervezetek olyan erővel rendelkeztek, hogy nemcsak a második világháborút követő szocialista rendszerváltás során képezték a régi társadalmi, gazdasági berendezkedés egyik legkevésbé bevezethető bástyáját, hanem az 1920-as évektől kezdődő nemzeti homogenizáló törekvések idején is a közösség egyik utolsó mentővái voltak.

E jelentőség a megelőző évtizedekben bekövetkezett, a „szövetkezet” szó – egyoldalú és a szövetkezés klasszikus alapelveivel ellentétes célokra történő – kisajátítása miatt (Cooperativa Agricolă de Producție) a köztudatban az 1990-es években drasztikusan csökkent. A szövetkezetek ennek hatására a forradalom után is a „zavaros vizeken történő halászat” előnyeit jelentették a gazdaságpolitikai elithez közel állók számára, valamint a hiányos, rendezetlen jogi szabályozás következtében nemcsak a vagyoni restitúció hiánya gátolta működésüket, de nem tudták azt a szerepet sem betölteni, amely például az Európai Unióban sikeressé és népszerűvé tette őket már több mint száz éve.

A forradalom után született legfontosabb, szövetkezetekkel kapcsolatos jogszabályok a következők: az 1990. évi 66. sz. törvényerejű rendelet a kézműves és termelőszövetkezetek szervezéséről és tevékenységéről, az 1996. évi 109. sz. törvény a fogyasztási és hitelszövetkezetek szervezéséről és működéséről, a 2000. évi 97. sz. rendelet a hitelszövetkezetekről és a 2000. évi 272. sz. rendelet a hitelszövetkezetekre vonatkozó rendelet módosításáról. Az új törvény

hatályon kívül helyezi az ezzel ellentétes jogszabályokat, többek közt az 1990. évi 66-os rendelet, illetve az 1966. évi 109-es törvény jelentős részeit, de a hitel-szövetkezetekről nem rendelkezik. A gyökeres változás legvalószínűbb oka az, hogy Románia európai uniós csatlakozásának közeledtével visszaesett a gátlása azoknak az erőknél, melyek a szubszidiaritás, valamint az „alulról felfelé” építkező társadalom és gazdaság elvét a gyakorlatba szeretnék ültetni.

Vizsgáljuk meg a megnevezett romániai törvényt oly módon, hogy összehasonlítjuk az Európai Unió egyes tagállamainak gyakorlatával. A romániai szövetkezeti törvénykezés egyszerűbb, mint számos tagállam gyakorlata, azokat a fejlődési pályákat már nem kellett bejárnia, mint a nyugati országokéinak. A következőkben néhány, a szövetkezetek gazdasági és társadalmi szerepvállalása szempontjából kiemelkedő jellemzők alapján mutatjuk be a 2004. évi bővítés előtti Európai Unió tagállamainak hasonló tárgyú jogi szabályozása lényegét. Azért érdemes az elemzésben a bővítés előtti tagságra összpontosítani, mert a csatlakozó országok többsége olyan volt szocialista ország, ahol a köztudatban a romániaihoz hasonló félreértelmezési örökséggel küszködik a szövetkezeti intézmény.

2. A SZÖVETKEZETEK JOGI SZABÁLYOZÁSA AZ EURÓPAI UNIÓ (EU-15) TAGÁLLAMAIBAN

2.1. ALAPÍTÁS, TAGSÁG

Ausztriában a szövetkezetek elsősorban tagjaik foglalkoztatásának ösztönzésére, illetve a tagok gazdasági érdekeinek védelmére irányulnak, a tagság önkéntes, a taglétszám sem alulról, sem felülről nem korlátozott. Belgiumban három alaptípus különböztethető meg: a korlátolt felelősségű szövetkezeti társaság, a korlátlan, egyetemleges felelősségű szövetkezeti társaság és a szociális szövetkezet. Legalább 3 alapító tag kell (természetes vagy jogi személy), a korlátolt felelősségű forma esetében a részvénytőke minimuma meghatározott, más típusnál nincs minimális részvénytőke-kötelezettség. Dániának nincs kifejezetten szövetkezeti társaságokra vonatkozó törvénye. A nyereségérdekelt vállalatokról szóló törvény értelmében egy szövetkezet olyan üzleti vállalkozás, amelynek célja a tagok közös érdekeinek érvényesítése és ennek érdekében üzleti tevékenységben való részvétel. Az alapításhoz legalább 3 tag (természetes vagy jogi személy) szükséges, nincs minimális alaptőkére vonatkozó előírás.

SIMON SÁNDOR: A ROMÁNIAI SZÖVETKEZETI TÖRVÉNY ÉS AZ EURÓPAI UNIÓS GYAKORLAT

Finnországban a szövetségi társaságok célja, hogy szövetségi szolgáltatások felhasználásával fejlesszék azokat a gazdasági tevékenységeket, amelyekben tagjaik részt vesznek, és így elősegítsék a tagok gazdasági érdekeinek érvényesítését, az alapításhoz legalább 5 tag (természetes vagy jogi személy) szükséges, illetve három tag másodfokú szövetségek esetén. Franciaországban a szövetségek létrehozásának az alábbiak a legfontosabb céljai: a tagok érdekeinek figyelembevételével bizonyos termékek vagy szolgáltatások viszonteladói vagy eladási árának csökkentése, a tagoknak kínált termékek minőségi továbbfejlesztése, a tagok gazdasági és szociális tevékenységeinek támogatása, illetve a tagok képzésének segítése. A minimális taglétszámot az ágazati előírások alapján határozzák meg. A minimális tőke nagysága a választott szervezeti formától függ.

Németországban a szövetségek célja, hogy a tagok közös tevékenységével segítse elő a tagok gazdasági érdekeinek érvényesítését vagy tegye hatékonyabbá a tagok tevékenységét, tagjaik száma nem korlátozott, de legalább 7 tag (természetes vagy jogi személy) szükséges, nincs minimális alaptőke. Görögországban a szövetség célja a gazdasági, szociális és kulturális együttműködés, közös vállalkozás, méltányos szabályok és demokratikus tagi viszonyok alapján. Legalább 20 tag szükséges, és csak természetes tagok vehetnek részt a mezőgazdasági szövetségekben. Írországban ún. ipari és fogyasztási szövetséget a törvényben meghatározott ipari, üzleti tevékenység végzésére alapítható. Legalább 7 tag szükséges, nincs felső korlát. Olaszországban a szövetség célja közszükségletek kielégítésére szolgáló gazdasági és kulturális együttműködés. A szövetségek típusai: korlátlan felelősségű társaságok, korlátozott felelősségű társaságok, konzorciumként szerveződő szövetségi társaságok és kis-ösvetkezeti társaságok. A minimális taglétszám a gazdasági ágazattól függ.

Luxemburgban a szövetségekre a kereskedelmi társaságokról szóló szabályozás vonatkozik, minimum öt tag szükséges az alapításhoz, a mezőgazdasági egyesületeknek nem kell rendelkezniük minimális tőkével. Hollandiában az egyesületekre vonatkozó jogi szabályozás a mérvadó, és a közös igények kielégítése érdekében tevékenykedő szövetségi unióként nevesíti e szervezeti formát. Legalább 2 tag szükséges az induláshoz. Minimális indulótőkét nem ír elő jogszabály. A vonatkozó jogszabályok értelmében a portugál szövetségek a tőkére és tagságra vonatkozó önálló szabályok alapján szerveződő közösségek, amelyek a szövetségi elvekkel összhangban, nem nyereségérdekelt tevékenység keretében igyekeznek kielégíteni tagjaik gazdasági, szociális és kulturális igényeit. Legalább 5 tag szükséges az alapításhoz.

Spanyolországban a szövetségek önkéntes alapon hozhatók létre közös gazdasági és társadalmi igények kielégítésére a Nemzetközi Szövetségi Szövetség alapelveivel összhangban, a minimális taglétszám 5. A szövetségek

bizonyos ágazatokban nem működhetnek. Egyesülhetnek gazdasági társaságokkal. A svéd jogrendszerben egy szövetkezet gazdasági, szociális és kulturális szerveződésnek is tekinthető. A taglétszám nem korlátozott. Nagy-Britanniában a szövetkezetek szintén gazdasági és szociális céllal jönnek létre, a minimális taglétszám 3, a társaságként bejegyzett szövetkezeteknél pedig 7.

2.2. SZAVAZATI JOG

Ausztriában a szövetkezeti alapszabályok az „egy tag, egy szavazat” általános szabálytól eltérő szavazati rendről is rendelkezhetnek, például a gazdasági tevékenységben való részvétel mértékéhez kötött szavazati jogokról. Belgiumban az általános szabály az „egy tag, egy szavazat” elv, jogi személyek egynél több szavazattal is rendelkezhetnek. Dániában általános alapelv az „egy tag, egy szavazat”, az alapszabály azonban más eljárásról is rendelkezhet. Finnországban is az „egy tag, egy szavazat” elve az alapszabály, de ott, ahol a tagok többsége jogi személy, az alapszabály engedélyezheti, hogy a jogi személyek egynél több szavazattal rendelkezhetnek. Franciaországban általános szabály az „egy tag, egy szavazat” elv, a „szociális gazdasági egyesületek” a tagok számától vagy az egyesülettel lebonyolított forgalom nagyságától tehetik függővé a szavazati jogokat.

Németországban az előbbieken is említett általános alapelv érvényesül, ugyanakkor egy tag ún. „rendkívüli hozzájárulása” esetén maximum három szavazattal rendelkezhet, valamint azokban a szövetkezetekben, ahol a tagok főként szövetkezetek, a szavazati jogok az üzleti részvételhez köthetők. Görögországban az „egy tag, egy szavazat” alapszabályt általánosan és szigorúan betartják. Írországban a szövetkezetek belső szabályai rendelkezhetnek súlyozott szavazásról, általában a szövetkezeti termékek vagy szolgáltatások tagi igénybevételének mértéke alapján. Olaszországban az „egy tag, egy szavazat” az általános szabály, a nem felhasználó (befektető) tagok rendelkezhetnek legfeljebb 3 szavazattal, de maximum az összes szavazat 1/3 része lehet az övék.

Luxemburgban általános az „egy tag, egy szavazat” szabály, de az alapszabály több szavazatról is rendelkezhet. Hollandiában az „egy tag, egy szavazat” általános szabály, de az alapszabály engedélyezhet legfeljebb 4 szavazatot. Portugáliában az „egy tag, egy szavazat” szabály vonatkozik az elsődleges szövetkezetekre. A másodlagos szövetkezetek engedélyezhetik súlyozott szavazatok alkalmazását.

Spanyolországban is általános az „egy tag, egy szavazat” elv, az elsődleges szövetkezetekben lehetőség van a szövetkezettel lebonyolított forgalom arányában meghatározott egynél több szavazat elérésére. E többlétszavazat együttesen nem haladhatja meg az összes szavazat felét. Egyes ágazatokban

még több korlátozás él. A csak befektető tagok birtokában levő szavazatok mennyisége nem lehet több az összes szavazat 30%-ánál. A svéd jog rendelkezik az „egy tag, egy szavazat” elv érvényesítéséről, de az alapszabályok rendelkezhetnek kivételekről is. Nagy-Britanniában általánosan érvényes az „egy tag, egy szavazat” szabály. Az elsőbbségi részvények nem biztosítanak többségi szavazati jogot. A részvénytársaságokként bejegyzett szövetkezetek befektető tagjai nem rendelkeznek szavazati joggal.

2.3. TULAJDONI HÁNYAD, NYERESÉGRÉSZESEDÉS

Ausztriában minden tagnak meg kell vásárolnia legalább egy részvényt (részjegyet); osztalékfizetés esetén a tagok osztalékra jogosultak, az alapszabályok meghatározhatnak kamatozó elsőbbségi részvényeket is. Belgiumban a jövedelmet el lehet osztani a tagok között, a szövetkezettel lebonyolított tranzakcióik arányában. Elsőbbségi részvények maximált kamatrátával engedélyezettek. Dániában a tagok nem kötelezettek „részvényvásárlásra” ahhoz, hogy beléphessenek egy szövetkezetbe, ennek megfelelően nem vonhatnak ki tőkét belőle. Az üzleti tevékenységből származó eredményt – a befizetett tőke után képződő kamat kivételével – eloszthatják a tagok között a forgalomból (azaz a szövetkezettel lebonyolított tranzakcióik értéke) való részesedésük arányában, vagy bennhagyhatják a szövetkezetben. Az előbbieken túl létezik a törzs-részvények után fizetett korlátozott kamat.

Finnországban nincsenek szabályozva a tagok gazdasági részvételének lehetőségei a szövetkezetekben. A mezőgazdasági szövetkezetekben a tulajdoni részarány a szövetkezettel lebonyolított tranzakciók mennyiségi mutatóihoz köthető. A tagok egy vagy több kamatozó részvényt vagy befektetési kamatozó részvényt vásárolhatnak. Franciaországban a tagi jegyzés mértéke legalább egy részvény, vagy a szövetkezetben a jövőben végzendő tevékenységhez kötött részvénymennyiség. Németországban a nyereségrészesedés a szövetkezettel lebonyolított forgalom arányában is meghatározható, a fennmaradó pénzügyi többség a tagok tulajdoni hányada alapján kamatozó részvényekhez köthető.

Görögországban a nyereséget a szövetkezet tevékenységében való részvétellel összhangban kell elosztani, az alapszabály azonban ettől eltérő megoldásról is rendelkezhet. Írországban kamatozó részvények nem megengedettek. A nyereségfelosztás alapja a szövetkezet tevékenységében való részvétel. Olaszországban a szavazati joggal is bíró tagok nyereségrészesedése a kedvező adózási törvények miatt korlátozott, de a szavazati jog nélküli részvények 2%-kal ennél is többet kapnak, valamint a vagyonfelosztásban az elsők között

lesznek. Luxemburgban az eredmény felét egyenlő arányban osztják el az összes tag között, függetlenül a szövetkezettel lebonyolított tranzakcióktól; a másik felét a hozzájárulások arányában osztják el.

Hollandiában a nyereségfelosztás módját az alapszabály rögzíti, a szövetkezetek kibocsáthatnak (nem forgalmazható) részvényeket, a tag tulajdonában levő részvények száma a tag és a szövetkezet közti tranzakció mértékéhez köthető. Portugáliában a szövetkezeti társaságok alaptőkéjének legkisebb értéke, valamint az egy tag által minimálisan jegyzett részvények összértéke törvény által előírt. A törzsrészvények után kifizetett kamat teljes összege nem haladhatja meg az évi nettó bevétel 30%-át. Spanyolországban egyetlen tag sem birtokolhatja az összes tőke több mint egyharmadát. Nyereség esetén kamatozó elsőbbségi részvények kibocsáthatók a jogszabályban maximált kamatrátával.

Svédországban a tagok kötelesek hozzájárulni a szövetkezet tőkéjéhez. A tagi részvények száma a tag forgalmához kötődhet. A nyereségrészesedés rendezőelve nem feltétlenül a tagok részvétele a szövetkezet tevékenységeiben. Nyereségből korábbi tagok és befektető nem tagok is részesülhetnek. A nyereség felosztható részaránya jogszabályban korlátozott. Nagy-Britanniában a tagok legalább egy részvény jegyzésére kötelezettek. Az ipari és fogyasztási szövetkezetek tagjai birtokában levő részvények értéke maximált. A tagok nyereségrészesedésének az alapja a társasággal lebonyolított tranzakciók alapján meghatározott osztalék.

2.4. A KÖZÖS VAGYON KÉPZÉSE ÉS FELOSZTÁSA

Ausztriában, Belgiumban nincs tartalékképzési kötelezettség. A dán szövetkezetekben a tagság a szövetkezet vagyonának nem meghatározott részét birtokolja. A szövetkezet saját tőkéje általában osztatlan közös tőkéből áll, felszámolás esetén csak a tagok részesülhetnek a tartalékokból, az eszközöket általában a tagok által az előző években a szövetkezettel lebonyolított tranzakciók arányában osztják el. Finnországban a kötelezően képzendő tartalék mértéke az összes eszköz legalább 1%-a, a felosztás módjáról az alapszabály rendelkezhet.

Franciaországban az üzemi eredmény 3/20 részét tartalékképzésre kell felhasználni mindaddig, amíg a tartalék összege nem éri el a részvénytőke összegét. Felosztásuk nem engedélyezett, esetleg a közérdekű tevékenységek között lehet felosztani. A szövetkezet működésének ideje alatt azonban bizonyos tartalékok beépíthetők a tőkébe a kamatozó részvények értékének növeléséhez. Németországban a közös vagyon felosztása engedélyezett, felszámolás esetén elosztható a tagok között.

Görögországban a civil és mezőgazdasági szövetkezetek eredményének 10%-át tartalékolni kell mindaddig, amíg a képzett tartalék összege nem éri el a részvények együttes értékét. Lehetséges a tartalékok felosztása a tagi tulajdonhányaddal arányosan. Írországban a közös vagyon felosztása engedélyezett. Olaszországban felszámolás esetén a tagok nem részesedhetnek a tartalékokból, a tartalékok fennmaradó részét a szövetkezetek fejlesztését szolgáló közös alapba kell befizetni. Luxemburgban – tiltó rendelkezés hiányában – a közös vagyon felosztása engedélyezett. Hollandiában nincs tartalékképzési kötelezettség. A közös vagyon felosztása engedélyezett a részvény- vagy vagyoni hányad arányában. Amennyiben egyetlen személy sem jogosult, a vagyon tulajdonosa az állam lesz.

Portugáliában az eredmény és a részvényjegyzések legalább 5%-ának megfelelő tartalékot kell képezni mindaddig, amíg a tartalék összege nem éri el a részvénytőke összegét. Az eredmény legalább 1%-át oktatási és szakképzési tartalék képzésére kell fordítani. A kötelező tartalékot vagy a nem tag üzleti partnerekkel lebonyolított tranzakciók után képzett tartalékot a tagok között elosztani nem lehet. Tartalékot kell képezni az eredmény legalább 25%-a erejéig, melyből 5% az oktatási alapba kerül. A kötelező tartalékokat nem lehet felosztani. Az önkéntes tartalékok és az eszközök az alapszabály rendelkezésével összhangban feloszthatók.

Svédországban legalább az éves eredmény 5%-ának megfelelő összeget kell befizetni a tartalékalapba mindaddig, amíg a tartalék nem éri el a befizetett tőke 20%-át. A szövetkezet eszközeit, tartalékait csak a tagok között lehet felosztani. Nagy-Britanniában nincs tartalékképzési kötelezettség. Az alapszabály rendelkezhet a tagoknak a tartalékok, maradványeszközök értékének felosztásáról például a részvénytulajdon arányában.

2.5. KIZÁRÓLAG BEFEKTETÉSI CÉLÚ TAGSÁG MEGENGEDÉSE

Ausztriában a jogszabály erről nem rendelkezik. Belgiumban nincs megengedve, hacsak az alapszabály nem nevezi meg konkrétan a harmadik személyt. Dániában korlátozás nélkül engedélyezett. Finnországban a nem tagoknak is lehetnek befektetői kamatozó részvényeik. Franciaországban a csak befektető tagi intézmény létezik, a szavazati erő arányos a tulajdoni hányaddal, a felső határ 35%. Németországban engedélyezett, amennyiben az alapszabály tartalmazza. Görögországban, Írországban, Luxemburgban, Hollandiában ilyen intézmény nem engedélyezett.

Olaszországban az előző pontokban írtaknak megfelelően a szavazati jogok a befizetett tőkéhez kötöttek, és a nem felhasználó, befektető tagok is jogosul-

tak a +2%-ra. Luxemburgban – konkrét rendelkezés hiányában – ez az intézmény engedélyezett. Portugáliában a csak befektetői részvétel nem engedélyezett, de a szövetkezetek kibocsáthatnak befektetési értékpapírokat, amelyek fix vagy változó javadalmazásra nyújtanak jogot. A befektetési értékpapírok összege nem haladhatja meg a részvénytőke összegét.

Spanyolországban az alapszabályok engedélyezhetnek csak befektető tagokat. Tulajdoni hányaduk nem haladhatja meg a részvénytőke 45%-át. Svédországban egy szövetkezet rendelkezhet arról, hogy a tőke kötvénykibocsátással is megemelhető (adóslevél-hozzájárulások). Nagy-Britanniában a szövetkezeti törvény alapján bejegyzett szervezeteknél nem lehet ilyen tagokat felvenni, a részvénytársaságként bejegyzett szövetkezetek igényelhetnek tőkebefizetéseket a kizárólag befektető tagjaiktól is.

2.6. GAZDASÁGI EGYÜTTMŰKÖDÉS NEM TAGGAL

Ausztriában engedélyezett – amennyiben az alapszabály nem tiltja –, az ügyleteknek azonban nem az „egyéni nyereszkedést”, hanem a tagi érdekeket kell szolgálniuk. Belgiumban, Hollandiában is engedélyezett. Dániában általában nem engedélyezett. Finnországban az alapszabály rendelkezhet arról, hogy a szövetkezet szolgáltatásait más személyek is igénybe vehetik. Franciaországban bizonyos szövetkezetek csak tagokkal kereskedhetnek, ez a mezőgazdasági szövetkezetekben a forgalmuk legfeljebb 20%-áig lehetséges. Németországban korlátozás nélkül engedélyezett.

Görögországban azon tevékenységet, amely a törvény értelmében nem a tagok kizárólagos előjoga, külső személyekkel is el lehet végeztetni. Írországban az intézmény korlátozás nélkül engedélyezett. Olaszországban a legtöbb szövetkezeti formánál nincsenek szigorú törvényi korlátok, de a mezőgazdaságiaknál igen. Luxemburgban – konkrét rendelkezés hiányában – a harmadik személlyel folytatott együttműködés engedélyezett. Portugáliában az intézmény kisebb korlátozással engedélyezett.

Spanyolországban ez az intézmény engedélyezett a tagokkal lebonyolított tevékenységek 50%-a mértékéig, az e fölötti rész külön minisztériumi engedélyhez kötött. Svédországban adóslevél-hozzájárulást nem tagok is tehetnek, ezek azonban nem haladhatják meg a szövetkezetbe befizetett összes egyéb hozzájárulás együttes összegét. Nagy-Britanniában a jogszabályban megjelölt korlátozás legkonkrétabb formája szerint a mezőgazdasági szövetkezeteknél a nem tagoknak eladott áruk után realizált értékesítési árbevétel nem haladhatja meg a teljes értékesítési árbevétel 1/3 részét.

3. A ROMÁNIAI SZÖVETKEZETI TÖRVÉNY FŐBB RENDELKEZÉSEI ÉS JELENTŐSÉGE

3.1. ALAPÍTÁS, TAGSÁG

A 2005. évi 1. számú *Törvény a szövetkezetek szervezetéről és működéséről* elnevezésű jogszabály célkitűzéseiben, fogalomhasználatában és a szabályozási rendjében nagyon színvonalas, európai mércével mérve is megállja a helyét. A törvényben a szervezeti elnevezés is megújult – talán éppen a rossz emlékek távoltartásáért –: a szövetkezet szót felváltotta a szövetkezeti társaság kifejezés; eszerint a szövetkezeti társaság magánszemélyek és/vagy jogi személyek szabadon kifejezett hozzájárulása alapján a szövetkezeti tagok gazdasági, társadalmi és kulturális érdekeinek előmozdítása érdekében létrehozott autonóm egyesület, amelyet közösen birtokolnak és demokratikusan ellenőriznek tagjai, a szövetkezési elveknek megfelelően. A felvázolt szövetkezési elvek (7. §) megfelelnek a klasszikus szövetkezeti alapelveknek: önkéntes és nyílt társulás, demokratikus ellenőrzés, a szövetkezeti tagok gazdasági részvétele, korlátozott mértékű nyereségrészesedés.

A törvény – talán éppen a figyelemfelkeltés céljával – konkrétan meg is nevezi (6. §) és ismerteti azokat a tevékenységi területeket, amelyekre szövetkezetek hozhatók létre, és e szervezeteket a következő nevekkal illeti: kisipari szövetkezeti társaság, fogyasztói szövetkezeti társaság, értékesítő szövetkezeti társaság, mezőgazdasági szövetkezeti társaság, lakásszövetkezeti társaság; halászati szövetkezeti társaság, szállítási szövetkezeti társaság és erdészeti szövetkezeti társaság.

A törvény Európai Unió-konformitása a szervezeti forma meghatározásában is látszik: a szövetkezeti társaság magánszemélyek és/vagy jogi személyek szabadon kifejezett hozzájárulása alapján a szövetkezeti tagok gazdasági, társadalmi és kulturális érdekeinek előmozdítása érdekében létrehozott autonóm egyesület, amelyet közösen birtokolnak és demokratikusan ellenőriznek tagjai, a szövetkezési elveknek megfelelően. (7. §) Az alapításhoz legalább öt személy szükséges. (12. §) A tagi jogviszony létrehozásához kötelező a pénzbeli hozzájárulás, de megengedett a természetbeni hozzájárulás is a pénzhozzájárulás mellett. (13. §) A szövetkezeti társaságok tőkéje változó, de nem lehet 500 RON értéknél alacsonyabb, a tagsághoz szükséges részjegy darabonkénti minimális értéke 10 RON. (9. §) Egy tag vagyoni részesedése a jegyzett tőke maximum 20%-áig terjedhet. A szövetkezeti társaság a 2004. évi 359. számú törvény előírásainak

megfelelő cégjegyzéki bejegyzése időpontjától jogi személy lesz, és a Románia Hivatalos Közlönye VII. Részében ezt bírói végzéssel közzéteszik. (14. §)

Az előbb idézett rendelkezések alapján elmondható, hogy a szövetkezeti taggá válás nem jelent megoldhatatlanul nagy anyagi terhet a belépők számára, a természetbeni juttatás megengedése pedig a falun élők szerényebb anyagi helyzetéhez igazodik. A tagi vagyონrészesedés korlátja (20%) megelőzi azt, hogy könnyen domináns helyzetbe kerüljön valaki, illetve nagyobb szervezetnél egy szűkebb csoport. Az alapítás cégjegyzéki bejegyzése, valamint a 10%-ot meghaladó tőkeleszállításnak a cégjegyzékben történő kihirdetése jelentősen növeli a szövetkezeti társaságok megbízhatóságát és végső soron a jogbiztonságot.

3.2. SZAVAZATI JOG, SZERVEZETI FELÉPÍTÉS

A demokratikus tagi ellenőrzés alapelve tükröződik vissza abban is, hogy az elsődleges szövetkezeti társaságban minden tag egyetlen szavazatra jogosult, az általa birtokolt részjegyek számától függetlenül.

Az alapelv alkalmazásaként a szövetkezeti tagok jogosultak többek között: meghatározni a közgyűlések napirendjét, szavazni a közgyűléseken, megválasztani a vezető szerveket, illetve ezekben tisztséget viselni, az ügyvezetőktől információkat kérni, kérni a rendkívüli közgyűlés összehívását, bírósági keresetet indítani a szövetkezeti közgyűlés határozatai ellen, kilépni a szövetkezeti társaságból. (31. §)

Az alapítás biztonságát erősíti az a szabály is, hogy a szövetkezeti társaság alapítóokmányával előírható egy határidő, amelyen belül a szövetkezeti tagok nem léphetnek vissza a szövetkezeti társaságból, mely határidő nem lehet 3 évnél nagyobb. (26. §) A szövetkezeti tag nem etikus viselkedése (például versenyző szövetkezeti társaság tagjává válik, vagy önálló tevékenységével versenyzik a szövetkezettel, 28. § c) esetén a közgyűlés kizárhatja őt a tagok közül, természetesen a kizárás évében még hozzájuthat részjegyei és osztalékja értékéhez.

A szövetkezeti társaság és a szövetkezeti tag között az alábbi jogviszonyok létezhetnek: vagyoni jogviszony, munkaviszony, kereskedelmi jogviszony. (33. §) A tagok szavazati jogukkal alapvetően a közgyűlésen élnek. A rendes közgyűlés évente legalább egyszer összeül, megválasztja a szövetkezeti társaság elnökét, megválasztja az ügyvezetőket és a cenzorokat, határoz a szövetkezeti társaság vezetésének végrehajtó igazgatóra bízása tekintetében, és megállapítja az ügyvezetési szerződés teljesítménykritériumait, megállapítja az ügyvezetők és cenzorok folyó évi javadalmazását, jóváhagyja az alapszabály szerinti vagy szerződéses tartalékok, valamint más tartalékok létrehozását és felhasználását. (40. §)

A törvény rendelkezéseiből látható, hogy a közgyűlés teljhatalommal rendelkezik, és az ott hozott határozatokra csak a tagok vannak befolyással, valamint ez a hatás is demokratikus. Az ilyen szövetkezeti tagok már a „saját sorsuk kovácsai is”, mivel már nem a megyei vagy országos központok jóindulatát és akaratát kell félve figyelni a döntéshozatalnál. Az előbbiekkal szemben oda kell nagyon figyelni a rendkívüli közgyűlésekre, mert azokon többek közt az alábbi témakörökben születhet határozat: a szövetkezeti társaság jogi formájának megváltoztatása, tőkeemelés, tőkeleszállítás, egyesülés más szövetkezeti társaságokkal vagy a szövetkezeti társaság szétválása, előzetes feloszlata. (41. §)

A szövetkezeti társaság ügyvezetését és vagyonkezelését vagy egyedüli ügyvezető, vagy egy titkos szavazással négy évre megválasztott igazgatótanács biztosítja. Növeli a vezetés elköteleződését a szövetkezet irányában, hogy az ügyvezetők házastársa, valamint harmadik fokig terjedő vérrokonai és nem vérrokonai nem lehetnek egyazon igazgatótanács tagjai, és nem tölthetnek be végrehajtó igazgatói tisztséget, valamint az igazgatótanács tagjai nem lehetnek a szövetkezeti társasággal azonos tevékenységi tárgyú gazdasági társaságok tagjai, részvényesei, ügyvezetői, végrehajtó igazgatói vagy cenzorai. Az ügyvezetők felelősségtudatát növeli az is, hogy a megválasztásuk után legalább tíz részjegy értékével egyenlő pénzbiztosítékot kell letétbe helyezni. A biztosíték a szövetkezeti társaság számláján marad, és csak az ügyvezető tisztségből való felmentése esetén szolgáltatható vissza. (48. §) Az igazgatótanács tagok vagy az egyedüli ügyvezető tevékenységükért a közgyűlés által megállapított fix összegű javadalmazásban részesülnek. Érdekességnek számít, hogy a szövetkezeti társaság vezetése a szövetkezeti közgyűlés jóváhagyásával végrehajtó igazgatóra bízható. (56. §) A végrehajtó igazgató lehet szövetkezeti tagtól eltérő személy, és rá már nem vonatkozik az előbbieken említett pénzbeli biztosíték letétbe helyezési kötelezettség.

A közgyűlés egy vagy három cenzort és pótcenzort választ három pénzügyi évre, akik kötelesek letétbe helyezni az ügyvezetők tekintetében kért biztosíték felét. Tevékenységüket fix juttatással javadalmazzák. (57–58. §)

3.3. TULAJDONI HÁNYAD, NYERESÉGRÉSZESEDÉS

A tag a szövetkezettel vagyoni jogviszonyba kerül, melynek megtestesítője a részjegy. A szövetkezeti tagok a jegyzett hozzájárulás ellenében részjegyeket kapnak. A részjegy a saját tőke névre szóló, anyagi formában kibocsátott, egyenlő értékű, fel nem osztható, nem forgatható és nem kamathordozó részegysége. (6. §) A szövetkezeti társaság vagyonának az a része a felosztható vagyon, amely

felöleli a szövetkezeti tagok tőke-hozzájárulása ellenében kibocsátott részjegyek értékét, valamint a szövetkezeti tagokat megillető osztalékokat.

A szövetkezeti tagok jogosultak osztalékot kapni az éves nyereségből a tőke-hozzájárulásukkal arányosan. (31. §) A törvénynek ezen rendelkezése nincs igazán összhangban a vizsgált európai uniós tagállamok nagy részében honos szabályozással, ugyanis a 31. § egyértelműen előírja, hogy a szövetkezet éves nyereségből a tag a tőke-hozzájárulása arányában jogosult részesedni. Ha az 5.2.3. pontot áttanulmányozzuk, láthatjuk, hogy sok országban a nyereségrészesedés alapja a szövetkezettel lebonyolított tagi tranzakciók értéke. Ez az EU-ban gyakori szabályozási elv tehát azon tagokat részesíti nagyobb arányban az éves nyereségből, akik jobban hozzájárultak a szövetkezet fennmaradásához, mivel nagyobb mértékben vették igénybe a szövetkezet által nyújtott szolgáltatást. A romániai törvény alkotói valószínűleg el akarták kerülni azokat a leendő tagok között esetleg kirobbanó vitákat, melyek arról szólnának, hogy aki arányosan több tőkét visz be a közös tevékenységbe, az arányosan többet is kell kapjon az éves nyereségből. A demokratikus szavazati rend úgyis szavatolja azt, hogy a tőkeerősebb tagok ne juthassanak fölénybe az irányításban. Ez ugyanis a szövetkezeti tevékenység fenntartásában érdekelt szegényebb tagok számára jelentene veszélyt.

3.4. A KÖZÖS VAGYON KÉPZÉSE ÉS FELOSZTÁSA

A szövetkezeti társaság vagyona egy felosztható és egy fel nem osztható részből áll. Az európai uniós gyakorlattal egybeesően az a rendelkezés, hogy a szövetkezeti társaságok bruttó nyereségből évente legalább öt százalékot a törvényes tartalék létrehozására kell fordítsanak, míg ez eléri a tőke minimum egyötödét. Az alapítóokmánnyal megállapíthatók az alapszabály szerinti vagy szerződéses tartalékok, valamint más tartalékok létrehozási és felhasználási módja. Ez a kitétel egyes tartalékok felhasználásában ad szabad kezet a szövetkezetnek, ez is számos uniós tagállam szokásához hasonló.

3.5. KIZÁRÓLAG BEFEKTETÉSI CÉLÚ TAGSÁG MEGENGEDÉSE, EGYÜTTMŰKÖDÉS NEM TAGGAL

A szövetkezeti társaság névre szóló szövetkezeti kötvényeket bocsáthat ki a jegyzett és befizetett tőke legfeljebb 33 százalékát kitevő összeg tekintetében. (62. §) A szövetkezeti kötvények anyagi formában kibocsátott, kamathordozó, forgatható címletek. A szövetkezeti kötvények értékét a kibocsátó szövetkezeti

társaság az esedékességkor visszafizeti. Ez a rendelkezés gyakorlatilag a szövetkezetek felmerülő tőkeigényére keres megoldást. A forgathatóság a nem tag befektetők számára jelent lehetőséget. A szövetkezeti alapelvek annyiban érvényesülnek, hogy a fizetett kamatok nagysága korlátozott, nem haladhatja meg a Románia Nemzeti Bankja által megállapított referenciakamat 10 százalékát.

3.6. A SZÖVETKEZETEK MEGYEI ÉS ORSZÁGOS SZERVEZETEI

A szövetkezeti társaságok a közgyűlés határozata alapján szabadon és önkéntesen társulhatnak. A másodlagos szövetkezeti társaság főként elsődleges szövetkezeti társaságokból és más magán vagy jogi személyek által létrehozott jogi személy. Az egyesület két vagy több ugyanolyan vagy eltérő típusú szövetkezeti társaságból jöhet létre. A megyei szövetség létrejöhet a megye közigazgatási körzetében székhellyel rendelkező ugyanazon típusú szövetkezeti társaságokból és/vagy szövetkezeti egyesületekből, azzal a feltétellel, hogy a közvetlenül vagy a tagságuk szerinti egyesületek révén társuló szövetkezeti társaságok száma az ugyanolyan típusú szövetkezeti társaságok legalább 45%-át képviseljék. Egyesületek és/vagy megyei szövetségek és/vagy szövetkezeti társaságok országos szövetséget hozhatnak létre, amelyek képviseleti társulások, azzal a feltétellel, hogy a közvetlenül vagy a közvetve társuló szövetkezeti társaságok száma a Romániában székhellyel rendelkező ugyanolyan típusú szövetkezeti társaságok legalább 45%-át képviseljék. (103. §) Egyesületek vagy szövetségek létrehozása céljából a szövetkezeti társaságok pénzbeli és/vagy természetbeni hozzájárulást tesznek egybe, visszaszolgáltatási jog nélkül.

Az egyesület, illetve szövetség az újra közzétett 1990. évi 31. számú törvény előírásainak megfelelően gazdasági társaságokat, leányvállalatokat létesíthet. (94. és 98. §) Ez a lehetőség komoly előrelépést jelent az úgynevezett „termékpályás szövetkezetek” kialakítása felé, ugyanis a másodlagos szövetkezetek által alapított leányvállalatok keretében a szövetkezeti tevékenység termékei, terményei számára feldolgozóipari üzemeket, illetve értékesítési pontokat, bolthálózatot stb. lehetne kialakítani. Azért érdemes a feldolgozóüzemeket és a bolthálózatot „leányvállalati” formában működtetni, mert e gazdasági társaságokba könnyebben lehet bevonni csak pénzügyi befektető tagokat, ugyanis a kamatfizetés joga nem korlátozott, mint a szövetkezetekben.

A törvény széleskörűen és részletekbe menően szabályozza a szövetkezés mindhárom szintjét. Kiemelkedő erénye, hogy a megyei és országos szintű szervezetek megalakításánál gondoltak a már létező másod-, illetve harmadlagos szövetkezeti központok (federálék, egyesületek) helyzetére. A törvény nem

SZÖVETKEZETEK ERDÉLYBEN ÉS EURÓPÁBAN

engedi meg a régi struktúrák változatlan továbbélését, hanem átalakulásra kötelezi őket (117. §), ezzel elérhetővé válik az, hogy tényleg az elsődleges szervezetek igényeinek megfelelően alakuljon a felsőbb szintek tevékenysége, és adott esetben az elsődleges szervezetek hívják létre a magasabb (megyei, országos) szinteket, nem fordítva, a pártállami időket idéző módon. Talán annyi – már e törvényen kívül eső – szépséghiba vet némi árnyékot a lehetőségekre, hogy a megyei és országos szintű szervezetek létrehozásához szükséges állami engedélyt kiadó hivatalok – bár az országban szétszórtan helyezkednek el, mégis – Erdélyen és a Partiumon kívül esnek (Konstanca, Craiova, Iasi és Temesvár).

***

Az utóbbi időben több nemzetközi fórum napirendjén szerepelt a szövetkezés ügye. Ezek a fórumok a szövetkezeteket a globalizálódó világ korrekciós mechanizmusaként fogják fel. (pl.: Egyesült Nemzetek Szervezete 56. közgyűlése, Nemzetközi Munkaügyi Szervezet 193. számú ajánlása, Európai Unió Tanácsának rendelete, illetve irányelve, Szövetkezetek Nemzetközi Szövetségének állásfoglalása). Az európai jogfejlődés egyik kiemelkedő eredménye az Európai Unió Tanácsának 1435/2003/EK. rendelete, mely az úgynevezett európai szövetkezetekre vonatkozóan állapít meg szabályokat. Ez nem tartalmaz kötelező rendelkezést a kizárólag egy tagországban honos személyek által alapított szövetkezetekre.

Az európai uniós tapasztalatok elemzésekor lényeges megemlíteni azt is, hogy az Európai Unió jó néhány tagállamában a szövetkezetek a versenyszféra és az állami költségvetési intézmények szektora melletti harmadik szektor az úgynevezett „szociális gazdaság” aktív szereplői az önsegélyező szervezetek, az alapítványok és a nonprofit gazdasági célú egyesületek mellett. A „szociális gazdaság” olyan szükségleteknek a kielégítését valósítja meg, amelyeknek a másik két szektorban nincs létjogosultsága, vagy csak erősen korlátozottan. A „szociális gazdaság” jellemző alapértékei a következők: társadalmi, kulturális, nemzeti elkötelezettség a gazdasági összefogáson keresztül, demokrácia, autonómia.

A romániai szövetkezeti törvény részleteit megvizsgálva és összehasonlítva az Európai Unió 15 régebbi tagállamának jogi szabályozásával, megállapíthatjuk, hogy olyan törvény született Romániában, amely megállja a helyét a nemzetközi összehasonlításban is, valamint betölti azt a gazdaságpolitikai funkciót, amely olyan szervezetek létrehozásához szab törvényes keretet, melyek joggal viselik a szövetkezet nevet.